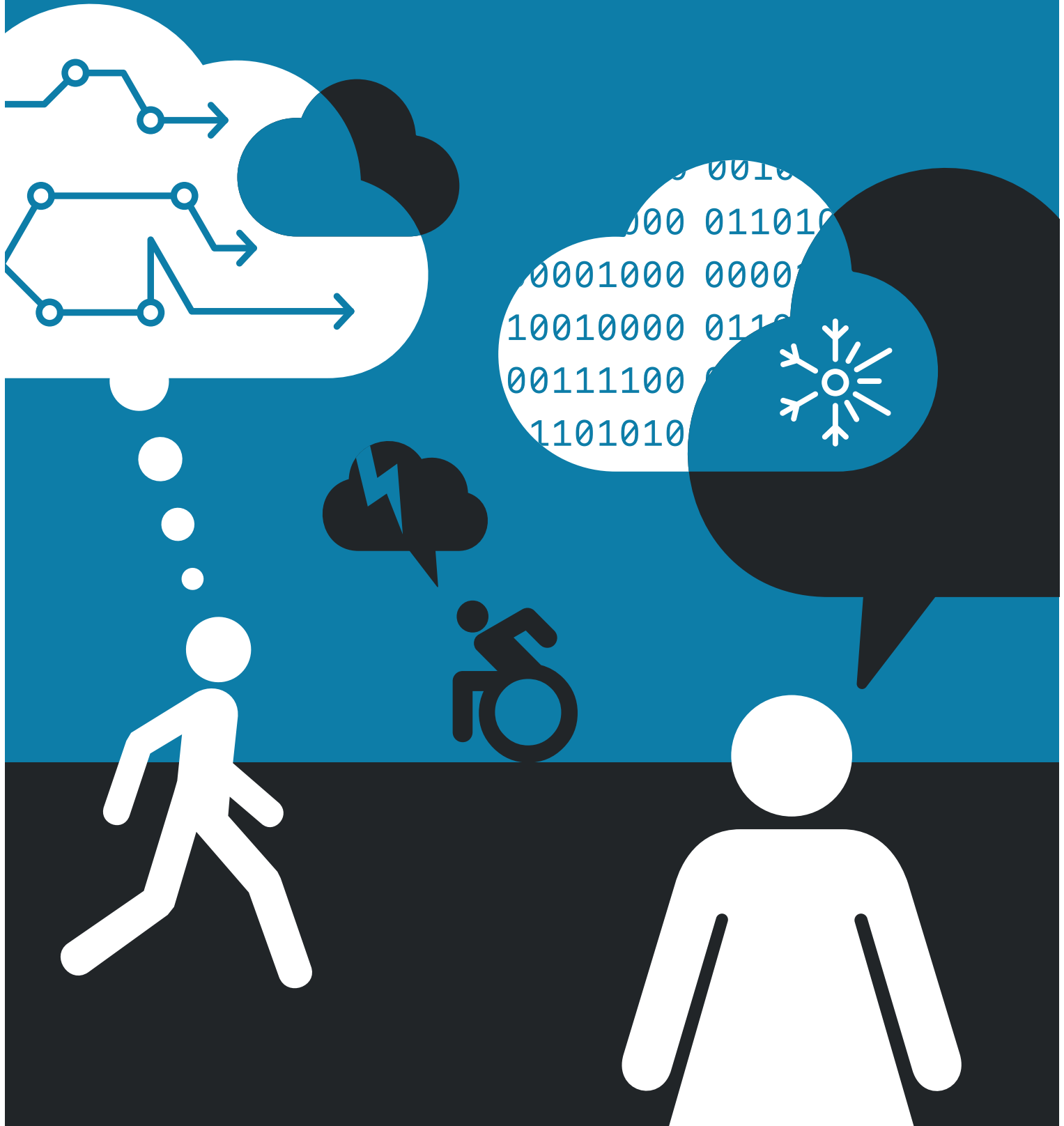

Rhyfelwyr y tywydd

Cyflwyniad

Trosolwg

Mae'r wers hon yn dod â chymuned, cydweithio a gweithredu cymdeithasol ynghyd drwy helpu disgyblion i ddeall sut gall gwybodaeth am y tywydd a newid yn yr hinsawdd gefnogi eu hardal leol a bod o fydd iddi. Yn ogystal, mae'n cynnwys astudiaethau achos o sefydliadau sy'n gweithio i gadw cymunedau'n ddiogel rhag effeithiau tywydd eithafol.

Amser angenrheidiol

60 munud ar gyfer yr holl weithgareddau (neu lai os ydych chi'n dewis tasgau unigol)

Deunyddiau angenrheidiol

- Sleidiau rhyfelwyr y tywydd
- Ffilm rhyfelwyr y tywydd
- Senarios rhyfelwyr y tywydd (mae'r rhain i'w gweld ar dudalen 6)
- Templed cynllun gweithredu (mae hwn i'w weld ar dudalen 7)
- Proffiliau Pwy all helpu? (mae'r rhain ar gael ar dudalen 8)
- Poster 'Weather Ready' y Swyddfa Dywydd' (ar gael **yma**)
- Pennau a phapur
- Mynediad at y rhyngwrdd (ar gyfer gwaith ymchwil ar-lein)

Amcanion dysgu

Bydd y wers hon yn galluogi disgyblion i:

- Ystyried sut mae'r tywydd a newid yn yr hinsawdd yn effeithio arnom ni'n bersonol ac fel cymuned
- Datblygu strategaethau asesu risg a sgiliau a fydd yn helpu i gadw pobll yn ddiogel
- Deall yr ystod amrywiol o sefydliadau sy'n gwneud gwahaniaeth ym mhob cymuned

Cysylltiadau â'r cwricwlwm

- **ABGI a Dinasyddiaeth/ABCh/iechyd a lles/Datblygiad Personol a Chyd-ddealltwriaeth** – datrys heriau a gwneud penderfyniadau
- **Daearyddiaeth/astudiaethau cymdeithasol/y byd o'n cwmpas** – cyfathrebu gwybodaeth ddaearyddol
- **Cyfrifiadura/TGCh** -- deall sut mae modd i wybodaeth ein helpu i wneud penderfyniadau
- **Gwyddoniaeth/gwyddorau a thechnoleg** – iechyd a diogelwch
- **Mathemateg a rhifedd** – datrys problemau

Camau'r Gweithgaredd

01

Cychwynnwnch y wers trwy ofyn i'r disgyblion, mewn parau, drafod y tywydd lle maen nhw'n byw a disgrifio'r mathau gwahanol, yn enwedig unrhyw dywydd garw neu anghyffredin, y maen nhw wedi'u profi. Dangoswch y ffilm ategol, rhyfelwyr y tywydd, i'w hysbrydoli nhw ymhellach.

Dangoswch y sleidiau ategol sy'n cynnwys y cwis 'Tywydd a newid yn yr hinsawdd yn y DU' i'ch dosbarth. Ar gyfer pob cwestiwn, casglwch gyfres o atebion gan y dosbarth cyn datgelu'r ateb. Gallwch chi gynyddu'r elfen o gystadleuaeth trwy ofyn i'r dosbarth gystadlu yn erbyn y cloc wrth ysgrifennu pob ateb mewn parau.

02

Defnyddiwch atebion y cwis ar y sleidiau i dynnu sylw at effeithiau tywydd garw ar gymunedau gwahanol ar hyd a lled y DU. Esboniwch ein bod ni'n disgwyl gweld digwyddiadau tywydd garw'n fwy aml ac sy'n fwy difrifol yn y DU o ganlyniad i newid yn yr hinsawdd a chynhesu byd eang.

Cyflwynwch eirfa allweddol, gan gynnwys risgiau, lliniaru (lle rydyn ni'n ceisio cael gwared ar y risg) ac addasu (lle rydyn ni'n ceisio addasu i leihau effeithiau negyddol y risg). Gofynnwch i'r dosbarth feddwl am y termau hyn gan ddefnyddio esiampl o'r ysgol e.e. Cymryd gofal wrth

5 munud

Gwaith grŵp

Sleidiau 2 – 3

Ffilm rhyfelwyr y tywydd

15 munud

Tasg unigol

Sleidiau 4 – 6

Camau'r Gweithgaredd

ddefnyddio siswrn, peidio â rhedeg ar hyd y coridorau, edrych wrth groesi'r ffordd. Defnyddiwch gwestiynau cynorthwyol, gan gynnwys:

- Sut ydyn nhw'n nodi rhywbeth fel risg?
- Sut ydyn nhw'n rheoli'r risgiau hyn i gadw'u hunain ac eraill yn ddiogel?
- Pa newidiadau y gallent eu rhoi ar waith i liniaru neu addasu i'r risg?

03

Rhannwch y dosbarth yn grwpiau bach. Eglurwch mai eu her yw cynnal gwaith ymchwil a chreu cynllun gweithredu a fydd yn helpu cymuned leol i baratoi ar gyfer digwyddiadau tywydd posibl yn y dyfodol.

Rhowch senario rhyfelwyr y tywydd i bob grŵp (mae'r rhain i'w gweld ar dudalen 6) neu os yw'n well ganddynt, gall disgyblion ddefnyddio esiampl o'u cymuned eu hunain. Gofynnwch i'r disgyblion ymchwilio i'w math o ddigwyddiad tywydd garw.

Defnyddiwch y cwestiynau cynorthwyol ar y sleid i lywio'u gwaith ymchwil:

- Pa rannau o'r DU sydd mewn perygl o gael y math hwn o dywydd?
- Pa risgiau sy'n gysylltiedig â'r math hwn o dywydd? E.e. Sut mae gormod o wres, glaw, tywydd oer neu sychder yn effeithio ar gymunedau?
- Beth ellir ei wneud i reoli'r risgiau hyn? E.e. Gallai cyfnodau estynedig o dywydd sych effeithio ar gyflenwadau dŵr, tra gall llifogydd gormodol achosi llygredd dŵr ac effeithio ar allu pobl i deithio. Sut y gallem fynd i'r afael â'r materion hyn?
- I bwy mae rhybuddion tywydd yn berthnasol?
- Pam mae derbyn gwybodaeth a rhybuddion tywydd yn bwysig i ddiogelwch cymunedau?
- Pwy fyddai angen cymryd rhan mewn helpu i reoli a lliniaru'r risgiau yn y ffyrdd rydych chi wedi'u nodi?
- A allai newid yn yr hinsawdd ddylanwadu ar y digwyddiadau hyn yn y dyfodol?

15 munud

Gwaith grŵp

Sleidiau 7 – 8

Senarios rhyfelwyr y tywydd

Templed cynllun gweithredu

Proffiliau Pwy all helpu?

Camau'r Gweithgaredd

Gan ddefnyddio'r templed cynllun gweithredu (ar dudalen 7), gofynnwch i'r disgyblion ddefnyddio eu nodiadau i gwblhau'r templed. Er mwyn helpu grwpiau i ystyried y gwasanaethau y gallent eu defnyddio i gefnogi eu cynllun gweithredu, rhannwch y proffiliau pwy sy'n gallu helpu? (ar dudalen 8).

Am ysbrydoliaeth bellach, gallwch hefyd ddangos poster 'Weather Ready' y Swyddfa Dywydd (a ddangosir **yma**).

04

Gofynnwch i bob grŵp yn eu tro gyflwyno eu cynllun gweithredu i weddill y dosbarth. Gallech wahodd y pennaeth neu aelodau'r Gymdeithas Rhieni ac Athrawon i glywed y cyflwyniadau a gwobrwyo cynigion eithriadol.

Gadewch i weddill y dosbarth ofyn cwestiynau os bydd digon o amser.

05

Dewch â'r sesiwn i ben trwy ofyn y cwestiynau canlynol i'r dosbarth:

- Pam mae gwybodaeth a rhybuddion am y tywydd yn bwysig i ddiogelwch cymunedau?
- Beth ellir ei wneud i reoli a lliniaru'r risgiau sydd dan sylw?
- Pa un peth fyddwch chi'n addo ei wneud yn y dyfodol i helpu'r gymuned leol?

20 munud

Gwaith grŵp

5 munud

Tasg unigol

Sleidiau rhyfelwyr y tywydd

Ton wres

Yn dilyn cyfnod hir o dywydd sych, mae daroganwyr tywydd bellach yn rhagweld cyfnod o dywydd poeth. Y tro diwethaf i hyn ddigwydd, aeth llawer o bobl i'r ysbyty am eu bod yn sâl oherwydd y gwres. Roedd gwaharddiad hefyd ar ddefnyddio pibelli dŵr am fod lefelau dŵr cronfeydd dŵr ac afonydd yn isel iawn tra bod y galw am ddŵr yn uchel iawn, gan effeithio ar arddwyr lleol a rhai diwydiannau. Mae pobl yn eich ardal yn awyddus i sicrhau nad ydynt yn cael yr un problemau y tro hwn.

Tywydd oer ac eira

Mae cyfnod oer wedi cael ei ragweld ar gyfer eich ardal leol, gyda llawer o eira ac iâ ynghyd â thymereddau isel iawn. Gallai'r cyfnod oer effeithio ar nifer o bobl sy'n agored i niwed, fel yr henoed, pobl ddigartref a'r rhai na allant dalu eu biliau gwres. Mae'r bobl sy'n gweithio yn y feddygfa leol yn poeni hefyd, gan eu bod yn gwybod bod damweiniau'n fwy tebygol pan fydd y ffyrdd a'r palmentydd yn llithrig.

Llifogydd

Mae wedi bod yn glawio llawer ac mae lefelau afonydd yn uchel iawn. Cafodd rhybudd llifogydd ei gyhoeddi yn eich ardal leol. Mae pobl yn eich cymuned yn poeni y gallai llif achosi difrod i'w cartrefi neu eu busnesau, neu darfu ar eu cynlluniau teithio. Mae fferm leol hefyd wedi mynegi pryder y gallai'r llifogydd arwain at berygl o ddŵr wedi'i lygru, a allai yn ei dro ledaenu salwch i bobl, da byw a chnydau.

Storm wynt

Mae daroganwyr tywydd yn rhagweld gwyntoedd cryf iawn yr wythnos nesaf, sef y storm gyntaf a enwyd y tymor hwn. Dyma'r storm fwyaf difrifol y mae eich ardal wedi'i gweld ers ychydig. Mae llawer o bobl yn eich cymuned yn ansicr a fydd yn ddiogel mynd allan, ac maen nhw hefyd yn poeni am yr effeithiau posibl ar eu cyflenwadau trydan. Mae'r ysgolion lleol yn ystyried cau ar y diwrnodau pan fydd disgwyl i'r storm gyrraedd.

Templed cynllun gweithredu

Y lleoliad y mae'ch cynllun gweithredu ar ei gyfer:

Math o dywydd garw:

Prif risgiau tywydd garw:

Syniadau ar gyfer lleihau effaith y tywydd garw:

Sut a pham y byddai'r tywydd eithafol yn effeithio ar bobl wahanol yn y gymuned leol:

Amserlen sy'n nodi pa gamau gweithredu y byddai angen eu cymryd a phryd a'r swyddi sy'n gysylltiedig â chefnogi'r gymuned

Pwy all helpu?

Asiantaethau diogelu rhag llifogydd

Mae arbenigwyr yn Asiantaeth yr Amgylchedd, Asiantaeth Diogelu Amgylchedd yr Alban, Cyfoeth Naturiol Cymru a NI Direct, ar y cyd ag asiantaethau eraill, yn helpu i liniaru'r risg o lifogydd.

Gwylwr y glannau

Pan fydd yn stormus a phan fydd perygl o lifogydd arfordirol, mae tîm gwylwr y glannau yn gweithio i gadw pobl yn ddiogel ar y tir a'r môr.

Gwasanaethau meddygol brys

Mae staff ambiwlans a'r ysbyty yn gweithio'n ddibaid i drin pobl sy'n sâl neu sydd wedi'u hanafu o ganlyniad i amodau tywydd garw e.e. trawiad gwres.

Gwasanaeth tân

Mae diffoddwyr tân yn cefnogi cymunedau mewn tywydd garw trwy helpu pobl i aros yn ddiogel yn ystod llifogydd a helpu i amddiffyn cartrefi rhag dŵr llifogydd.

Yr heddlu

Mae'r heddlu yn helpu i gyfathrebu gwybodaeth am ddiogelwch mewn perthynas â digwyddiadau tywydd garw. Mae hefyd yn gweithio i gadw ffyrdd yn glir a chwilio am bobl sydd ar goll.

